

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Työryhmän ehdotuksessa on paljon hyvää, joskaan kaikkein suurimpiin epäkohtiin ei lausunnossa puututa. Tällä tarkoitan erityisesti elatusapuoikeudenkäynneissä tapahtuvaa oikeudenkäyntikuluriskiä. Lähivanhempi voi koska tahansa nostaa elatusapukanteen lapsen nimissä, käytännössä kuluttomasti ja riskittömästi, kun taas etävanhempi joutuu aina voittaessaankin maksamaan vähintään omat kulunsa (minimissään tuhansia euroja), ja hävitessään hän joutuu maksamaan myös lapsen oikeudenkäyntikulut, jolloin puhutaan helposti vähintään kymmenestä tuhannesta eurosta. Elatusavun määrää arvioitaessa käytetään oikeusministeriön ohjetta 2007:2 lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi. Kyseinen ohje on myös päivityksen tarpeessa. Nykykäytännön mukaisesti riitatilanteessa molemmat vanhemmat ottavat itselleen asianajajat ja erimielisyyttä lähdetään ratkaisemaan tuomioistuimeen. Mielestäni tässä kohdin olisi suotavaa jo pohtia, kutsuttakoon sitä nyt kevennetyksi malliksi, mallia jossa tuomioistuin voisi ratkaista elatusapuriidan pelkästään tuomarin avustuksella. Eli lähtökohtana olisi malli, jossa vanhemmat menisivät ratkaisemaan erimielisyyttään ilman asianajajia. Tuomari voisi keskustella vanhempien kanssa mahdollisesta sovinnosta, ja mikäli tähän ei päästäisi, tuomari laskisi lapsen elatuksen tarpeen oikeusministeriön ohjeen mukaisesti ja määrittäisi elatuksen määrän. Suomessa oikeudenkäyntien hinnat ovat erittäin kovia, ja nyt lapsen elatusta määritettäessä merkittävät oikeudenkäyntikulut lankeavat henkilölle, joka pääasiallisesti vastaa lapsen elatuksesta. Näin ollen kulujen pieneneminen olisi myös selvästi lapsen edun mukaista.

Myöskään yhdenvertaisuudesta lain edessä ei voida nykyisessä tilanteessa puhua. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeus varmasti teoriassa onkin, mutta se, onko siihen käytännössä mahdollisuutta oikeudenkäyntien kalleuden vuoksi, onkin taas aivan oma kysymyksensä. Tämä tosin koskettaa oikeudenkäyntejä myös laajemmin, ei ainoastaan lapsen huoltoon liittyen.

On hyvä, että vieraannuttaminen on viimein noussut esille. Nykykäytännön mukaisesti etävanhemman kohdatessa ongelmia lapsensa tapaamisten kanssa, mikään viranomainen (lastenvalvoja/lastensuojelu/poliisi) ei tähän puutu. Ainoaksi vaihtoehdoksi jää asian vieminen oikeuteen, ja jälleen olemme tilanteessa, jossa erittäin kalliit oikeusprosessit aiheuttavat etenkin

työssäkävälle etävanhemmalle suuria vaikeuksia puolustaa lapsen oikeutta molempiin vanhempiin. Monen työssäkävän etävanhemman talous tuhoutuu täydellisesti pitkissä oikeusprosesseissa. Lisäksi yhteiskunta tarjoaa kiusanteko- ja vieraannuttamishaluiselle vanhemmalle koko joukon tehokkaita (oikeissa tilanteissa varmasti tarpeellisiakin) välineitä kiusaamisen ja vieraannuttamisen harjoittamiseen. Etävanhempi on hyvin yksin tässä vaikeassa tilanteessaan. Tässä kohtaa korostan lastensuojelun ja muiden virannomaisten merkitystä: tämä on se tilanne, jolloin asiasta tulee saada koppi. Pitää löytyä välineet, joilla vieraannuttaminen pysäytetään mahdollisimman nopeasti ja vieraannuttavalle vanhemmalle annetaan signaali, että hänen toimintansa on tuomittavaa ja tarvittaessa asiaan puututaan riittävillä toimenpiteillä. Mikäli tätä tahtotilaa ei ole eikä sitä saavuteta, tilanne säilyy edelleen valitettavasti varsin hankalana etenkin sen vanhemman kannalta, joka pyrkii turvaamaan lapsen oikeuden molempiin vanhempiin.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

1 § 1 momentin kohta, jossa korostetaan lapsen ja hänen vanhempiensa lisäksi muiden tärkeiden ihmissuhteiden vaalimista, on hyvä.

1 § 2 momentin kohta, jossa todetaan, että "Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä" on hyvä.

Kuten perusteluissa tuodaan esiin, lasta on suojeltava myös henkiseltä väkivallalta. Yhtenä säännöksessä tarkoitettuna henkisen väkivallan muotona voidaan pitää vieraannuttamista, jossa toinen vanhempi omalla käytöksellään vaikeuttaa lapsen ja toisen vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Tämä on nimenomaan vieraannuttamiseen puuttumisessa kriittinen kohta, eli tunnustetaan sen olevan henkisen väkivallan muoto. On myös oikein, että tapaamisoikeuden käyttämättä jättämistä voidaan pitää henkisenä väkivaltana.

2 § 2 momentti "Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen" on hyvä. "Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle". Erittäin tärkeä kohta. Kuten perusteluissa tuodaan esiin, yhtenä esimerkkinä asioista, jotka ovat omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle, voidaan mainita toista vanhempaa koskevien kielteisten tietojen tai mielikuvien välittäminen lapselle. Tämä on yksi olennainen vieraannuttamisen mekanismeista.

4 § 1 momenttiin sisältyy ongelma kohdassa, jossa ilmoitetaan, että huoltaja voi päättää lapsen harrastuksista. Tämä aiheuttaa lisää riitoja, etenkin lapsen elatukseen liittyen, koska nyt täysin tuloton lapsen huoltaja voi päättää lapselle kalliin harrastuksen (esimerkiksi jääkiekko) ilman, että hänen tarvitsee neuvotella asiasta mahdollisesti 100% elatusvastuussa olevan etävanhemman

kanssa. Lisäksi yleisellä tasolla harrastusten kustannuksien tulisi olla paremmin niiden maksajan (jos etävanhempi) todennettavissa. Nyt saatetaan määrätä maksettavaksi kallis harrastus aina 18 ikävuoteen saakka ilman, että on mitään varmuutta harrastaako lapsi kyseistä harrastusta kuin hetken aikaa. Tämä mahdollistaa lähivanhemmalle oman elintason noston lapsen harrastuksen varjolla.

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

9 c § lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa on hyvä.

10 § 1 momentin lisäys siitä, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa asiaa ratkaistaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, "miten 1 ja 2 §:ssä säädettyt huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet parhaiten toteutuvat vastaisuudessa" on hyvä.

Kohdassa 11 § Lapsen mielipiteen selvittäminen tulee ottaa huomioon vieraannuttamisen mahdollisuus, jolloin lapsi saattaa esittää vieraannuttajan mielipiteen omanaan. Selvittäminen vaatii siis ammattitaitoa ja vieraannuttamisen mekanismien tuntemusta. Käytännön toteutuksessa vaaditaankin resursseja sen varmistamiseksi, että lapsen todellinen mielipide saadaan selville.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

15 a § Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa.

On luonnollisesti tärkeää, että lapsen mielipide otetaan huomioon häntä koskevissa asioissa mahdollisuuksien mukaan. Mielipiteen selvittämisessä ja kuulemisessa on hyvä ottaa huomioon vieraannuttamisen mahdollisuus, jolloin lapsi ei enää uskalla tuoda esiin omaa mielipidettään, vaan tuo esiin vieraannuttavan vanhemman hänelle luoman mielipiteen. Vieraannuttamistilanteissa lapsen kuuleminen vaatii osaamista ja vieraannuttamisen mekanismit on syytä tuntea erittäin tarkasti. Kuten 2 momentissa tuodaan esille "tuomioistuin voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna 17 b §:ssä tarkoitettua asiantuntija-avustajaa".

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

-

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

-

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

-

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

-

Joona Lauronen